

Onder d'n Kroezeboom

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Old Reurle

Jaargang 2011, nr. 1 (maart 2011)

Van de voorzitter

Als ik dit schrijf hebben wij zojuist de sleutels van het Koetshuis van kasteel Ruurlo ontvangen. Dat wordt ons nieuwe onderkomen voor het archief en daar hebben wij meteen een vergaderruimte. De ruimte is voldoende groot met een keuken en toilet. Wij zijn hier erg blij mee en willen de gemeente Berkelland hartelijk bedanken voor haar medewerking.

Een afvaardiging van het bestuur heeft een werkbezoek aan het Achterhoeks Archief gebracht te Doetinchem. Dit jaar gaan zij verhuizen naar een nieuw onderkomen. In Eibergen hebben we een vergadering gehad met onze collega's uit Berkelland van de Erfgoedkoepel. We hebben een onafhankelijke voorzitter en wel de heer Frits Oostrik. Op deze manier kunnen wij aan de slag om gezamenlijk allerlei zaken te regelen.

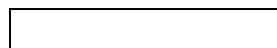
Verder hebben we nu goede afspraken kunnen maken met de Gemeente Berkelland over de Kroezeboom. Misschien had u het al gelezen in Contact. De boom is veilig gesteld en kan met goed onderhoud nog vele jaren mee.

In de kas bij Cactus Oase wordt hard gewerkt door onze vrijwilligers aan de bouw van een doorsnee van een complete boerderij. Op onze website staan verschillende foto's, zodat er al een behoorlijk zicht op is hoe deze er uit komt te zien. Als lid van onze vereniging kun je bij een bezoek aan de Cactus Oase korting krijgen op de entree prijs, Anny en Bert geven 20% korting. Dit geldt ook voor de mensen die je meeneemt. Dus bij een bezoek, partijtje of iets dergelijks krijgt de gehele groep deze korting. Wel moet je aantonen dat je lid van onze

vereniging bent. Een 'ledenkaart' kun je aanvragen bij een van onze bestuursleden.

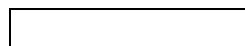
Wij gaan 18 mei a.s. weer op reis. In deze Kroezeboom zit een inlegvel om je te kunnen opgeven voor ons jaarlijks reisje met Jan Berends. De reis gaat deze keer naar de kop van Overijssel, waar we de plaatsen Vollenhove, Blokzijl en Giethoorn bezoeken. Diegenen die zich al opgegeven hebben moeten nog wel dit formulier invullen en inleveren. Dit in verband met de betaling. Denk er wel aan: vol is vol.

Met vriendelijke groet,
Dinant Chr. Weenk.

Oude werktuigen

De heer S. Taken, Muldersweg 3, 7261 LG Ruurlo: een zelfgemaakte muizenval (vroegere eigenaar was de heer Kasteel, woonachtig op bovengenoemd adres). Fam. J. Langenbarg, Borculoeweg 73, 7261 NK Ruurlo: een zogenoemde pijpenkast (dit was een huwelijksgeschenk) en een

Algemene Ledenvergadering

Uitnodiging voor de leden van Historische Vereniging 'Old Reurle' voor het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering. Deze zal plaatsvinden op woensdag 9 maart 2011 overeenkomstig het huishoudelijk reglement. Aanvang 19.30 uur precies in 'De Sprankel', Domineesteeg te Ruurlo.

A G E N D A

1. Opening
2. Notulen van de vorige vergadering van 10 maart 2010 (zie 'Onder d'n Kroezeboom' nr. 2 /2010)
3. Ingekomen stukken
4. Jaarverslag secretaris 2010 (zie hierna)
5. Jaarverslag penningmeester
6. Verslag van kascontrole commissie
De kascontrole commissie bestaat uit mv. H. Nijveld en dhr. G. Effting. Beide zijn vorig jaar benoemd en dus niet aftredend. Dhr. W. Zonnenberg is benoemd als reservelid.
7. Bestuursverkiezing
Aftredend zijn dhr. J.H. Holtslag en dhr. A.J. Kettelerij. Beide zijn herkiesbaar. Tegenkandidaten kunnen bij de secretaris worden ingediend.
8. Jaarverslag Archeologische Werkgroep
(zie verderop in deze 'Onder d'n Kroezeboom')
9. Rondvraag
10. Sluiting

Na afloop van de vergadering zal Na afloop van de vergadering zal de heer Theo Roes een lezing verzorgen over : 'Frans Roes alias Herman van Velzen.'

Wie was de man die Aornt Peppelkamp en nog veel meer rasechte Achterhoekers tot leven heeft gebracht en meer dan 2000 verhalen schreef in de toenmalige Graafschapbode? Theo Roes, zal aan de hand van zijn vaders verhalen, en door iets te vertellen over hoe zijn vader dacht en werkte, antwoord proberen te geven op bovenstaande vraag.

Jaarverslag secretaris 2010

Bestuur

Op de algemene jaarvergadering d.d. 10 maart 2010 zijn de bestuursleden mw. J. Schepers-Abbink en dhr. D. Chr. Weenk herkozen voor een periode van 4 jaar.

Het bestuur vergaderde 6 keer en hield nog een aantal commissiebijeenkomsten.

Activiteiten

Zoals gebruikelijk was het winterprogramma prima verzorgd door Jannie Schepers-

Abbink en Ina Hummelink-Klein Brinke. In totaal zijn er zes thema-avonden gehouden. Diverse sprekers hebben ons interessante avonden bezorgd met dia voorstellingen. De opkomst was steeds zeer goed. Alle avonden werden gehouden in 'De Spran-
kel'.

Op 20 mei werd een reis georganiseerd naar een Steenfabriek en het Smokkelmu-
seum resp. in Losser en Overdinkel. Op de
terugweg werd een bezoek gebracht aan de
'Oale schole' in Noordijk. Er was veel be-
langstelling en het geheel was prima verz-
orgd. Dames bedankt voor jullie werk.
Verder waren we aanwezig op de braderie.

Tijdschrift 'Onder d'n Kroezeboom'

Ons kwartaal tijdschrift was onder leiding
van de redactieleden mw. Willy Braakhek-
ke en de heren Jan Glijnis, Lou Banda en
Jan Oonk prima verzorgd.
Redactie bedankt voor het vele werk.

Landbouwwerktuigen

De commissie onder leiding van Henk
Klein Brinke heeft het afgelopen seizoen
hard gewerkt. Elke eerste dinsdagmiddag
van de maand waren ze aanwezig voor
werkzaamheden aan de landbouwwerktui-
gen in de kas van Bert en Anny van der
Meer. Er zijn veel artikelen bij gekomen en
alles ziet weer perfect uit.

Er zijn plannen gemaakt voor een uitbrei-
ding met een doorsnede van een boerderij
die geheel zal worden ingericht zoals het
circa 50 jaar geleden was. Begin januari
2011 zal met de werkzaamheden worden
begonnen. Onze dank hiervoor.

Leden

Op 31 december 2010 waren er 481 leden
ingeschreven.

Helaas zijn ons ook dit seizoen leden ont-
vallen door overlijden. Wij hebben de fa-
milie gecondoleerd met dit verlies. Allen
blijven in onze herinnering.

Boeken, dvd's en video's

Onze artikelen worden regelmatig op alle
bijeenkomsten verkocht. Ook ontvangen we

regelmatig via onze website bestellingen.
We zorgen voor voldoende voorraad.
Het boek Ruurlo van 1900 tot Berkelland is
nog steeds zeer veel gevraagd.
Onze website www.oldreurle.nl wordt door
Jan Gotink prima verzorgd en heeft al vele
bezoekers getrokken uit alle delen van de
wereld. Jan, onze dank hiervoor.
Inmiddels hebben we ruim 60 adverteerders
op onze website staan en in ons tijdschrift.
In 2011 zal de adverteerders gevraagd wor-
den om hun contract te verlengen, ook zul-
len we nieuwe adverteerders vragen.
We kunnen hierdoor een zo optimaal moge-
lijke kwaliteit leveren aan ons tijdschrift
'Onder d'n Kroezeboom' en onze website.
Allen heel erg bedankt.

Archief

Ook dit seizoen zijn we elke week druk
geweest om ons archief bij te werken. We
hebben het op orde maar werken nog aan
verdere digitalisering. Op onze website kunt
u onder 'Archief' het hele bestand vinden.
Wanneer u iets wilt inzien dan kan dit na
afspraak met de secretaris.
Met medewerking van dhr. Piet Mansvelt-
Beck hebben we alle dia's van Frits Toe-
vank gedigitaliseerd en in een mooi pro-
gramma verwerkt.

Huisvesting

Een grote wens van het bestuur blijft een
eigen onderkomen. Eind januari moeten we
de ruimte bij Univé ontruimen. Van het Col-
lege van B&W van Berkelland hebben we
toestemming gekregen om ons in het
Koetshuis bij kasteel Ruurlo te huisvesten.
Hier zal ons archief worden ingericht en
kunnen we vergaderen. Het bestuur is hier-
mee zeer content en danken het College
voor hun medewerking..

Het was een goed seizoen. Dank aan allen
die er aan hebben meegewerkt.

Ruurlo, 9 maart 2011

Uw secretaris: L.W. Besselink.

Voor akkoord: voorzitter D.Chr. Weenk.

De Keizerskroon in de 17de eeuw

Bezig zijnde met het invoeren van Willemken ten Elschate (±1630-1696) in het boek dat ik aan het schrijven ben over Elschot in Ruurlo, ontdekte ik dat zij in de eerste tijd van haar huwelijk met Abraham Harges in Winterswijk moet hebben gewoond. Daar worden in ieder geval drie van hun vier dochters geboren. Rond 1663-1664 zijn ze naar Ruurlo verhuisd alwaar ze van Berent ten Elschate den Olden, haar vader, de Bloetcamp met huis en hof overnamen. Het blijkt bij nadere studie te gaan over het perceel dat tegenwoordig bekend staat als De Keizerskroon.

Willem Elschot

In 1662 had Berent ten Elschate het perceel de Bloetcamp aangekocht voor zijn zoon Matthias van Arnold Willinck, de rechter van Ruurlo, voor maar liefst 3550 gld. Hij had voor de betaling daarvan nog geld moeten lenen van Willem Valck in Zutphen.¹ Matthias overleed echter in 1663 en waarschijnlijk heeft Abraham Harges toen aangeboden het huis te willen overnemen, maar hij moest daarvoor bij Willem Valck ook een lening afsluiten van 800 gld. Zeer waarschijnlijk rustte op het huis ook nog die andere lening of obligatie, die Berent den Olden niet had afbetaald. Ook die nam Abraham over. Hij was vermoedelijk net als zijn vader neringdoende, dat wil zeggen dat hij een winkel had in 'magenaes', voedsel, en dat hij misschien ook wel handelde in linnen en andere zaken. Dat kan de reden zijn waarom hij juist dit huis kocht. Overigens kunnen we in die tijd de naam lezen als Blootcamp of Bloedcamp. Ik heb niet kunnen achterhalen welke van deze twee betekenissen de juiste is. Misschien bestaat er in de overlevering nog wel een verhaal over.

Dorpsstraat 15

In 1669 kan Abraham Harges de rentelasten tenslotte niet meer opbrengen en wordt het huis met de hof en het bouwland in het

openbaar in Zutphen op het Wijnhuis verkocht aan Willem Valck². De familie Harges mag er waarschijnlijk wel blijven wonen en wordt dan huurder, totdat in een Maancedule³ van ± eind 1682 begin 1683 duidelijk wordt dat het gezin verhuisd is naar het Kistemaekers huis dat ook in het dorp ligt.

Over de Bloetcamp horen we pas weer iets, als op 8 april 1696⁴ Nicolaas Kelder, de richter van Ruurlo vanaf ongeveer 1683, een nog steeds lopende lening die op het huis rust van Berent ten Elschate uit 1664, afkoopt van de nakomelingen van Willem Valck. Nicolaas blijkt daar al te wonen als huurder.

Oude Richtershuis

En wat is nu het bijzondere van dit alles? Dit gelegd naast de onderzoeken van Frits Toevank komen we uit in de Dorpsstraat van Ruurlo en wel op nummer 15, waarvan hij (onder B5) de bewoners beschrijft vanaf ±1690. Daar woont dan richter Nicolaas Kelder en wordt het huis ook wel het Oud Richtershuis genoemd. Later nog weer het Keizershuis en weer later de Keizerskroon, zoals het ook nu nog heet. Een huis aan de in die tijd drukste weg in Ruurlo langs de kerk was voor 'handelaar'

¹ RAZ ORA Zutphen 10 inv.nr. 523 f. 176v en 192-192v

² GA 0217-618 f. 138

³ GA Huize Ruurlo 0894-1254 stuk 4

⁴ GA 0217-642 f. 186v

Het betreft de percelen 1068 en 1069 aan de Dorpsstraat, die hier noordwest loopt, maar in werkelijkheid naar het noorden. 1068 lijkt de hof te zijn. De Bloetcamp is hoogstwaarschijnlijk het land aan de overkant van de weg (1045). Situatie ± 1825, zoals beschreven in GA Hui-ze Ruurlo 0894-916 Kadastrale Sectie B, blad 4

Abraham Hardes natuurlijk een buitenkansje. Over dat perceel is in de jaren 1653-1659 ruzie gemaakt blijkens een civiel proces⁵ dat gevoerd is tussen Garridt Willinck, getrouwd met Anna toe Vente, en Adriaan Hulsinck, scholtus van Bathmen, getrouwd met haar andere zuster, Lubbe toe Vente. Zij kunnen het niet eens worden over deze nalatenschap van Willemken toe Vente, weer een andere zus en getrouwd met Willem Hiddinck. Zoals uit het bovenstaande blijkt heeft richter Garridt Willinck deze strijd gewonnen. Volgens een document uit het huis Ruurlo⁶ heeft hij daar in 1634 gewoond, alleen stond het huis van de Bloetcamp toen ook

onder een andere naam bekend, nl. de Kor-tenbergh. Deze naam werd ook ten tijde van richter Kelder gebruikt.

Als we bovendien lezen in 'De richters in het kerspel Ruurlo van 1509 tot 1669'⁷ dat bovengenoemde Anna toe Vente een dochter is van Johan toe Vente, richter van Ruurlo tot ± 1583, en dat diens vader Willem daarvoor ook al richter van Ruurlo was, dan krijgt de naam Oud Richtershuis wel een heel bijzondere lading! Een volgende keer wil ik graag een aanvulling geven op Dorpsstraat nr. 11. En het beloofde stuk over de Te Ventes houdt u van mij tegoe, want dat vergt nader onderzoek.

⁵ GA 0217-402 en in het Doettinckhemsche prothocoll 0217-23 vanaf folio 169.

⁶ GA 0894-1251 Jaarrekening van Willem Muller anno 1634

⁷ Vereeniging "Gelre" Bijdragen en Mededeelingen 1916 p. 261 e.v. door James Willinck

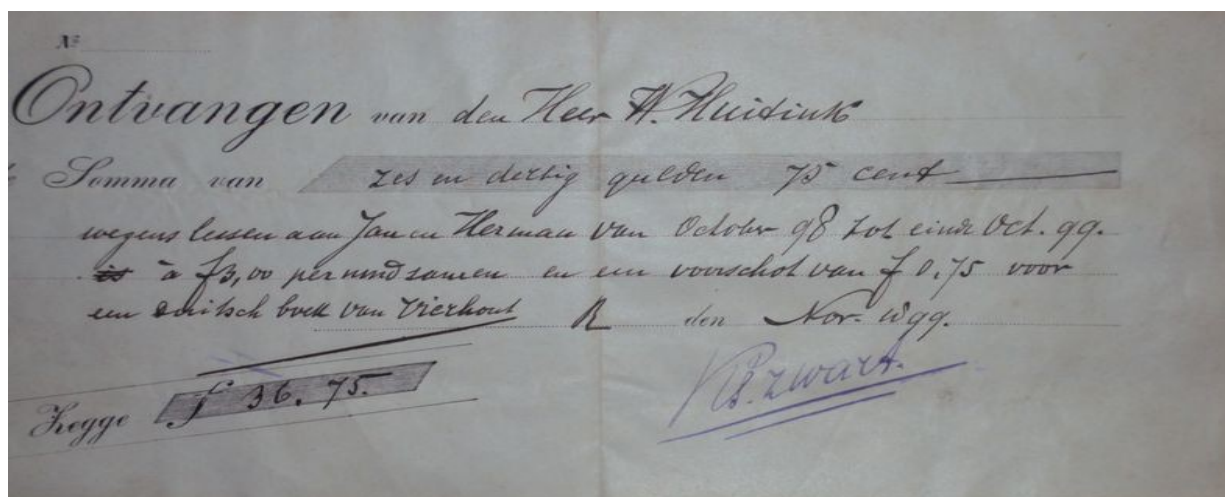
Nog wat informatie over Kerst Zwart

Op zoek naar informatie over Kerst Zwart, de bekende onderwijzer en schrijver van diverse boeken over onze streek en over de natuur, kwam Wim Huitink nog wat interessante weetjes tegen. Onder andere over de herkomst van de naam Zwart. En in het familiearchief vond hij nog een kwitantie waaruit bleek dat zijn vader na schooltijd nog extra lessen Duits van Kerst Zwart had gekregen. Hieronder zijn bevindingen.

Wim Huitink

Kerst Zwart werd geboren op 1 april 1859 te Nijehaske (gemeente Heerenveen) als zoon van Sander Kerstes Zwart. Zijn overgrootvader die molenaar was en eigenlijk Wilt Haijes heette, liep zondags graag in een wit pak met witte pet en witte pantoffels. Het was 1812, ten tijde van Napoleon en de nieuwe 'Burgerlijke Stand' vereiste vanaf dan, registratie van alle familienamen bij alle gemeentehuizen in Nederland. Toen dan ook Wilt Haijes zich naar het gemeentehuis begaf om zijn familienaam te laten

vastleggen, zei de ambtenaar: 'Nou Wilt, voor jou is het gemakkelijk, daar maken we maar: De Wit van'. 'Nee, ik wil de rest van mijn leven Zwart heten', was het antwoord en aldus geschiedde. Zijn achterkleinzoon dus, Kerst Zwart, kwam na zijn opleiding daartoe en na onderwijzer geweest te zijn in het Groningse Beerta, in 1885 naar Lochem en gaf les aan de Mulo-school aldaar. In Lochem leerde hij zijn vrouw Johanna Bouwmeester kennen, huwde haar en zij kregen vijf kinderen.

Na zijn akte als hoofd-onderwijzer behaald te hebben werd hij per 1 mei 1889 in Ruurlo door de gemeenteraad benoemd tot hoofd van de openbare lagere school die toen nog gehuisvest was in het gebouw waar nu de bibliotheek is gevestigd aan de Dorpsstraat alhier. Daar er toenmaals in

Ruurlo geen Katholieke school was, gingen ook onze ouders naar deze openbare school voor onderricht en mochten wij van hen vernemen, hoe geliefd, getapt en geprezen meester Zwart was bij alle kinderen en overige inwoners van het dorp en ver daar buiten. Als jongen van 11 jaar, kreeg

mijn vader met zijn broers bij hem na schooltijd: 'Duitse les' zoals blijkt uit bijgaande kwitantie.

De onderwijzer Zwart is vooral bekend om de vele boeken die hij heeft geschreven over de natuur in de Achterhoek. Een van zijn bekendste werken is het 'Vogelboek, zangers en krassers'. Hij heeft ook een aantal leermethoden voor de lagere school geschreven waaronder 'Het meetkundig rekenboek' en 'Natuurkunde voor de volksschool'. De in 1954 nieuwgebouwde school A in Ruurlo kreeg in 1977 de naam: 'Kerst Zwartschool' en men eerde hiermee het oude schoolhoofd, tevens bekende plaatsgenoot.

Kerst Zwart, een vooraanstaand innemende man ook in onze regio, was o.a. bestuurslid van de 'Oudheidkundige Vereniging De Graafschap' en zeer bevriend met zijn collega in Borculo, de tevens bekende H.W.

Heuvel, eveneens hoofdonderwijzer, streekhistoricus en ook schrijver, waarmee hij de passie voor volk en land deelde. Hij hield ervan, in zijn vrije tijd 's-morgens vroeg al uit wandelen te gaan en dan rond koffietijd bij 'n willekeurige boerderij aan te kloppen, daar koffie te drinken met de bewoners om vervolgens na 'n gezellige babbel rond twaalf uur bij een andere boerenhoeve mee te eten van wat de pot daar schafte.

Kerst Zwart is op 76-jarige leeftijd te Bloemendaal overleden, doch in zijn geliefde Ruurlo begraven op de Algemene Begraafplaats. Een grafsteen op dit kerkhof herinnert aan de Fries die Achterhoeker werd in hart en nieren en op het graf ligt een boek waarin gebeiteld staat: 'Hij gaf zijn beste krachten aan de jeugd en was door ieder kind bemind'.

*Nog twee foto's van Kerst Zwart, rechts met zijn vrouw Johanna Bouwmeester
(Met dank aan Annie en Frans Kok en Wim Bluemers)*

Boerderij 'Old Reurle' vordert gestaag

Bij de werkgroep in de kas loopt het zeer voorspoedig. Ieder doet zijn eigen bijdrage naar eigen kunnen en zo komt de boerderij van 'Old Reurle' geleidelijk tot stand.

Willy Braakhkke

Stenen bikken

Vrijwillig zijn, is vrijwillig,
Maar nooit vrijblijvend
Is verbonden,
Is onbetaalbaar,
Maar niet te koop
Vrijwillig zijn is positief denken,
Is positief doen
Met als enig doel,
Voor jezelf en den ander een
goed gevoel.

Old Reurle

De bouw kan mede gerealiseerd worden door de vele bouwmaterialen uit boerderij Kapers en de vele andere schenkers.

Als u dit leest zit het pannembier er al op!

Wat we nog nodig hebben is een kabinet, linnenlakens e.d., porseleinen serviesgoed voor in de glazenkast.

Wandklok en pendule.

Tegeltjes voor in de schouw en zondagse kopjes voor op tafel waar een kleedje overheen hoort die je dan weg haalt als de visite er is en je in gaat schenken.

Komt u eens kijken, we zijn er elke maandag en dinsdag.

Vloer leggen

Waarom zijn kamp 'De Zomp' en 'De Pierik' ontstaan en hoe ging het er verder

Hoe de werkverschaffing ontstond en welke rol de werkkampen 'De Zomp' en 'De Pierik' daarin speelden

Willy Braakhekke

De wereld en met name de V.S. beleefden in de jaren van 1920 een hoogconjunctuur. Daardoor steeg de waarde van aandelen en andere effecten enorm, veelmeer dan redelijk was. De onderliggende economie was echter ongemerkt in kracht verminderd, zonder dat dit op de beurs tot uiting kwam. In de zomer van 1929 begon dat duidelijk te worden. Steeds meer ontslagen kwamen er en veel bedrijven gingen failliet. De koersen vlakten toen steeds verder af. Op donderdag 24 Oktober 1929 begonnen de aandelenkoersen in New York extreem te dalen, waardoor paniek ontstond. Het dieptepunt werd uiteindelijk pas bereikt op 8 Juli 1932. Het zou nog tot 1954 duren tot het niveau van 1929 weer bereikt was.

Door de crisis konden veel leningen niet terug betaald worden waardoor banken failliet gingen. In 1933 was 25% van de beroepsbevolking werkloos en waren de lonen van die nog wel werkten gedaald met 40-60%. Nog extra gevoed door de deflatie die daardoor ontstond en het instorten van

de handel belande vervolgens de hele wereld in een laagconjunctuur. Amerika had ook na de WO. I veel geld uitgeleend aan andere landen voor de wederopbouw. Nu moest echter Amerika dat geld terug vragen. Dit leidde vervolgens tot de instorting van de economie in veel landen. Vooral in Europa nam de werkloosheid toe. De gevolgen van de economische crisis in Amerika gingen voorbij toen in de 2^e WO. de oorlogsproductie verviervoudigde en de werkloosheid daar daalde tot 2%.

Werkverschaffing

In de jaren 1930-1940 was er een grote werkloosheid wereldwijd. Vooral na 1931 werd die ook in Nederland voelbaar. In 1930 waren er ongeveer 100.000 werklozen op zo'n 9 miljoen inwoners. Op zijn hoogtepunt in 1936 was dat aantal al gestegen tot 480.000 mannen. In 1932 werd de stempelkaart ingevoerd en moest er twee keer per dag gestempeld worden, dit ter voorkoming van zwart werken. Om die werkloosheid te verminderen, bedacht de regering grote projecten die veel werk opleverden. De infrastructuur in met name Noord- en Oost- Nederland liep duidelijk achter bij het westen en daar waren nu juist weer de meeste werklozen. Enkele voorbeelden van projecten; de afsluitdijk, de aanleg van het Amsterdamse Bos, Berg en Bos in Apeldoorn, en het graven van kanalen zoals het Twentekanaal en de Veengoot en het ontginnen en egaliseren van gronden. Er was namelijk gebrek aan landbouwgronden voor het produceren van voedsel.

Het was zwaar werk. (Van een Arbo dienst had nog niemand gehoord). De werklozen moesten wel meedoen anders waren ze aangewezen op een zeer schamele uitkering van de armenzorg en daar kon het gezin helemaal niet van rondkomen. Zij die het werk weigerden of niet vol konden houden waren hier ook op aangewezen. Naar de armenzorg gaan werd in die dagen als een blamage gezien. Het werk gebeurde met de schop (die zelf meegebracht moest worden) met gebruik van kruiwagens en kiepkarren, die meest zelf geduwd moesten worden, over een smalspoor. De werkverschaffing was niet onomstreden, met name in socialistische kringen werd de werkverschaffing als een vorm van uitbuiting beschouwd. Men werkte zo'n 50 uur per week, de omstandigheden waren erbarmelijk en het loon was maar net genoeg om met een gezin van rond te komen. Velen moesten ver van huis omdat er in de buurt niet zo'n project was. Daarvoor werden de barakken kampen opgericht. Alleen zaterdagmiddags konden ze naar hun gezin en moesten s 'maandagsmorgens weer terug zijn.

Het afgraven van een heideveld; alles met de hand

Kampen in Ruurlo

In Ruurlo waren er twee Rijkswerkkampen 'De Pierik' en 'De Zomp'. 'De Pierik' lag tussen de boerderijen 'De Pierik' en

De Heidemij

Begin dertiger jaren was de Heidemij de belangrijkste beheerder van werkverschaffingsprojecten in ons land. De overheid bepaalde de projecten, de werktijden en de lonen. De Heidemij hield toezicht op de arbeiders. Hun medewerkers gaven orders, hielden iedereen in de gaten, betaalden het loon uit en hielden contact met de overheid. Onenigheid betekende al snel ontslag en ontslag betekende armenzorg, dus protesteerden ze niet. Erger nog dan het zware werk, was de vernedering dat je je alles moest laten welgevalen. Op het loon werd telkens gekort, er kwam geen dokter bij een ongeluk en je had alleen een houten schot om achter te schuilen bij de schaft. Zoals een landarbeider het 50 jaar later uitdrukte: "Je werd niet geslagen, maar voor de rest was je een slaaf". De werkverschaffing heeft het bedrijf geen windeieren gelegd. Had de Heidemij in 1922 een tekort van 50.000 gulden, in 1931 uit een door de directie overgelegd overzicht blijkt nu echter, dat de grootste winst bijna geheel voortvloeit uit de werkzaamheden verricht met werklozen.

'Venneman' aan de Borculoeweg en voor de afslag naar De Huikert, ongeveer net zo ver van de weg af als deze twee boerderijen. 'De Zomp' lag meer richting Ruurlo

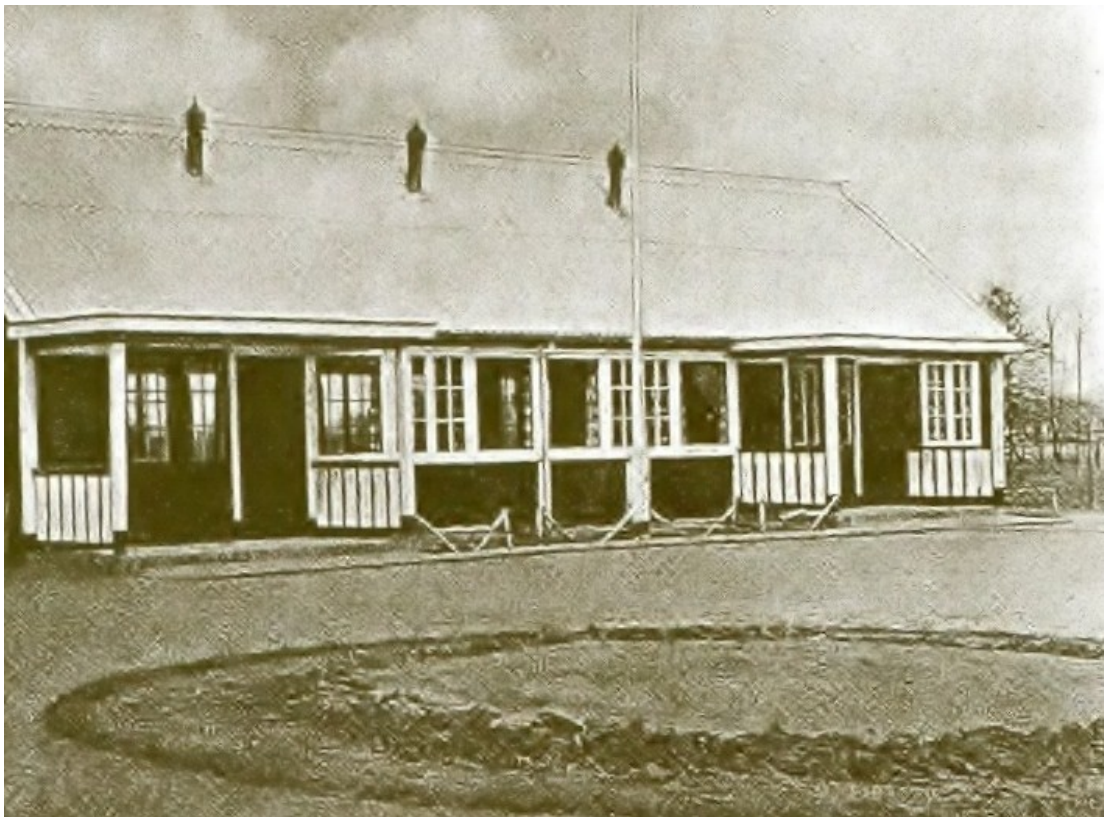
aan de Koergerweg, dit is de eerste weg rechts van de Borculoseweg na de Algemene Begraafplaats vanaf de rotonde gerekend. Op de hoek stond boerderij de “Nieuwe Zomp” en aan de linkerkant van de Borculoseweg staat daar boerderij de “Oude Zomp”. Het voorste deel (de kantine) lag op de plaats waar nu de woning van de fam. Kalff staat, dit is het tweede huis links. De barakken lagen daarachter richting Kaapdijk.

Verdeling van de arbeid

Leest u onderstaand artikel, geschreven door: Ir. Van Eek, Adj. Inspekteur van de Werkverschaffing. Het stond in 1939 in “De Schakel”, dit was het personeelsblad van “De Berkelstreek”, de voormalige elektriciteitsmaatschappij in Borculo. “De zorg voor de oudere werklozen heeft, vooral ook door het “plan-Westhoff”, thans wel aller aandacht. Het werkloosheidsvraagstuk voor het platteland, alsmede voor het meerendeel van de provinciestad-

jes, kan vrijwel als opgelost worden beschouwd. Daar is werk in overvloed. Voor den landbouw, voor de industrie, voor de scheepvaart en ten bate van het rollende verkeer kunnen nog tal van werken worden uitgevoerd. *Eere zij het volk, dat zijn bodem weet te bewerken en hem beter weet te maken dan hij was!* Door onze elf provinciën

heen, geen enkele uitgezonderd, ligt het werk voor het grijpen: ophooging tot industrieterreinen, ontginningen en grondverbetering, kanaal-aanleg, beken- en rivieren-normalisatie, verbetering en aanleg van wegen, te beginnen met den achterlijksten zandweg tot de schoonste auto-strada toe. Het gaat er slechts om dit beschikbare werk zoo goed mogelijk over de beschikbare arbeiders te verdeelen. Het probleem is: *de verdeling van den arbeid*. Dit probleem te helpen oplossen behoort tot de taak van de inspectie voor de werkverschaffing.

Het ontmoetingsgebouw, waar de manschappen zich des avonds gezellig verpozen

Al dit werk, het ligt in en door de provincie verspreid, is voor de arbeiders uit de kleinere gemeenten, zij het soms met dagelijksch trein-of busvervoer, te allen tijde te bereiken.

Voor deze gemeenten mag men feitelijk niet meer van werkloosheid spreken; voor hare arbeiders, die geen werk of slechts tijdelijk werk in het vrije bedrijf kunnen vinden, is werk in een ander bedrijf, door de Overheid met behulp van subsidies in het leven geroepen, nog steeds genoemd “de werkverschaffing”.

Voor de talrijke arbeiders uit de enkele groote steden van ons land, die geen werk in het vrije bedrijf kunnen vinden, is eveneens over de provincies verspreid voldoende arbeid aanwezig. De bestaande middelen van vervoer zijn echter helaas niet bij machte hen daar dagelijks naar toe te brengen met een wederkeer des avonds in het gezin. Was dit mogelijk, dan kende ons land hoegenaamd geen werkloosheid.

Een overzicht van het kamp met rechts en links de manschappenwoningen. Iedere woning bergt acht tewerkgestelden, in totaal zijn er 96 in het kamp ondergebracht

Wat doet een aannemer, die een groot werk moet uitvoeren in een streek waar hij niet voldoende arbeiders kan krijgen? Hij bouwt eenige barakkenkampen, huurt een kok met keukenmateriaal, doet een beroep op eenige arbeidsbeurzen en is klaar. Wat doet thans de Overheid, die ziet dat over de 11 provincies verspreid WERK voor 100.000 man voor minstens 10 jaar klaar ligt? Zij plaatst overal waar in de omgeving niet voldoende arbeiders aanwezig zijn om het beoogde werk uit te voeren barakkenkampen en (de arbeidsbeurzen hebben reeds bij voorbaat een beroep op

haar gedaan) is gereed om dat werk tot stand te brengen, is gereed om voor jaren aan duizenden arbeiders werk te bieden.

De zorg voor deze kampen met hun gehuisveste arbeiders heeft de Overheid toevertrouwd aan den Rijkskeuken- en Huisvestingsdienst, waarvan het beheer is gevestigd te Zwolle. Deze dienst draagt zorg voor behoorlijke, voedzame voeding, goede ligging en dekking, stipte tucht en orde en de mogelijkheid tot eenige ontspanning en ontwikkeling na gedane arbeid, alsmede voor het vervullen van de kerkelijke plichten op de Zondagen die eventueel in het kamp worden doorgebracht.

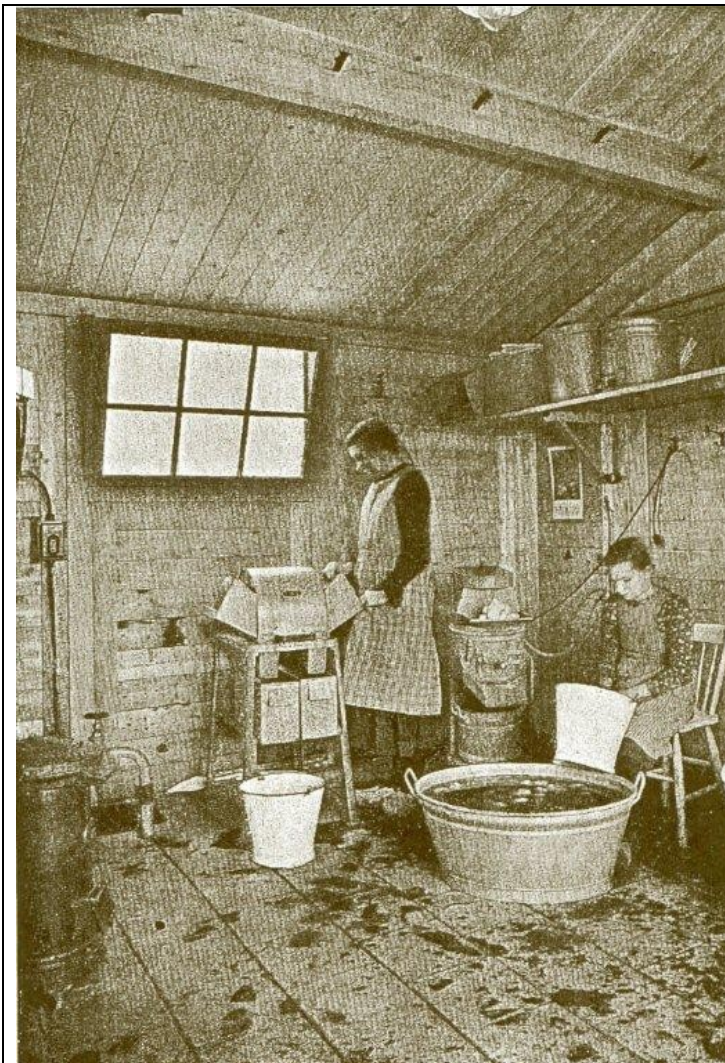
Om aan deze voorwaarden te kunnen voldoen is allereerst veel zorg besteed aan de barakkenkampen zelve: een zit- en een slaapkamer telkens voor 8 man, een keurig ontspanningslokaal met cantine, radio, diverse spelen, een biljart en leesbehoeften, voor welke ontspanningslokalen een aparte dienst voor Geestelijke en Culturele verzorging zorg draagt, terwijl een paar maal per maand een gezellige avond met film of dergelijke wordt gebracht, en ook deze dienst met de kerkelijke verzorging is belast. Natuurlijk is er een behoorlijk ingerichte keuken met bijbehorende kokswoning, en in die kokswoning woont tenslotte de kok, die niet alleen de verzorging van de voeding tot taak heeft, doch ook het geheele kamp moet beheeren en zorgen dat alles in goede orde overeenkomstig de door den keukendienst gestelde voorschriften verloopt. Hij moet zorgen dat het kamp door het hulppersoneel goed wordt schoongehouden, hij moet toezien dat de arbeiders zich ordelijk gedragen, kortom hij is de kok-beheerder van het kamp. Het spreekt vanzelf, dat de Keukendienst bij de keuze van deze kok-beheerders hooge eischen stelt. Zij worden dan ook meest gerecruteerd uit de kok-hofmeesters van de groote vaart, de marine of uit de groote bedrijven, in ieder geval daar vandaan, waar zij geleerd hebben met tact met allerlei slag van menschen om te gaan, verder te kijken dan hun neus lang is en

zich niet door praatjes voor den mal te laten houden.

De zorg van den Keukendienst strekt zich monenteel uit over 27 rijkskampen: 4 in de Limburgsche Peel, 2 in Gelderland, 11 in Overijssel, 5 in Drente en 5 in Groningen. Over deze provincies verdeeld is bovendien nog een 20-tal kampen in aanbouw. In al deze kampen wordt zoowel de broodvoeding als de warme voeding, waaronder ook warme dranken als thee en koffie zijn begrepen, verzorgd. En dit natuurlijk zoo goed en zoo goedkoop mogelijk, waarbij toch getracht wordt een zoo ruim mogelijke variatie van spijzen te behouden. Wel zijn echter, teneinde de inkoop in het groot mogelijk te maken, eenigszins uniforme menu's vastgesteld. Voor de week

luit dit bijvoorbeeld: Maandag erwtensoep, Dinsdag aparte pot (vleesch, groenten en aardappelen), Woensdag stampot, Donderdag peulvruchten, Vrijdag hachée en Zaterdag stampot. Natuurlijk in behoorlijke hoeveelheden, want deze kamparbeiders eten, vooral de eerste weken in het kamp, behoorlijke porties.

Ook aan de broodvoeding wordt veel zorg besteed; hier luidt het menu: van wittebrood, tarwebrood of roggebrood 800 gram per persoon per dag naar keuze en des Zondags 400 gram wittebrood plus 600 gram krentenbrood. Dan 250 gram margarine per persoon en per week en dan nog dagelijks als belegging 1 ons kaas, spek, boterhamworst, leverworst of een flink stuk koek."

Een kijkje in de keuken van 'De Zomp'

Kortom, ieder die het kamp menu kent, zal moeten toegeven, wat iedere goede huisvrouw ook wel weet, dat zuinig beheer geenszins tot eentonigheid behoeft te leiden. De foto's geven een kamp weer, zooals er momenteel vele worden gebouwd, meest voor minimaal 96 man huisvesting. In dit te Ruurlo vindt een dergelijk aantal arbeiders, afkomstig uit de Betuwe, op de vele ontginningen in de omgeving thans

arbeid. Het inwendige van het kamp is een mengeling van nieuw en oud. Waar mogelijk is van electriciteit gebruik gemaakt, uitgaande van het principe dat wij de gaven die wij hebben zoo goed mogelijk moeten benutten. Dit geldt evengoed voor het normale huishouden, als voor het Rijkskamp. Ook hiermede wordt een goede *Verdeeling van de Arbeid* gediend!"

Werkkamp 'De Pierik'

Kamp 'de Pierik' moet ca. 1940 gezet zijn. De eerste beheerder was onderofficier Dooyeweerd uit Amersfoort. Er was toen een aparte kok in het kamp. Een zoon van deze Dooyeweerd heeft in het zwembad 'Het Galgenveld' te Borculo bij het duiken zijn nek gebroken en is daaraan bezweken na nog een dag in het ziekenhuis te zijn verzorgd. In 1943 moesten onderofficieren zich melden en werden afgevoerd naar een kamp in Polen. Daar is Dooyeweerd aan het eind van de oorlog bevrijd door de Russen. Toen moesten de gevangenen op

bevel van de Russen naar de villa van een van de officieren van het kamp. Deze zat daar aan tafel met zijn vrouw en kinderen maar.....zonder hoofden. Hij had het slecht gehad in het Poolse kamp maar niet zo slecht als de politieke gevangenen. Na Dooyeweerd kwam Kalsbeek als kok-beheerder en daarna de Friese Lantinga, deze was bij de ondergrondse in Leeuwarden geweest.Lantinga liep eens met drie anderen die ook bij de ondergrondse waren, in Leeuwarden, toen zij Duitsers tegen kwamen, het was toen: jij of ik, Lan-

tinga was vlugger en stak een Duitser neer die stervende nog om zijn moeder riep. Lantinga heeft dat nooit meer van zich af kunnen zetten. Daarna kwam, ook maar voor een korte tijd, ene Razenberg. De tewerkgestelden kwamen meestal voor een periode van 3 weken. Ze kwamen vooral uit het westen zoals uit Amsterdam, Den Haag, Scheveningen en Rotterdam. Ze waren allen door oorlogsomstandigheden werkloos geworden. Van die Scheveningers waren er veel visser geweest en hadden daarmee een goede boterham kunnen verdienen, maar toen er veel onderzeeboten en oorlogsboten op de Noordzee kwamen werd hun het vissen daar te gevaarlijk.

De tewerkgestelden gingen op de fiets (zonder bagagedrager) naar het werk. Bekend is dat zij o.a. in de Veldhoek sloten hebben opgeschoond en het grondwerk voor de Nieuweweg in Ruurlo hebben gedaan. De Fam. Meulenveld en Ter Haar hadden in de buurt van boerderij 'Paskolk' enkele schepels akkergrond liggen. Daar was na de aanleg van de Nieuweweg weinig van overgebleven. Anekdote; van een groep Amsterdammers was er 1 die heel angstig werd als hij geen huis meer zag, hij mocht dan terug naar het kamp en kreeg daar ander werk toebedeeld.

Toen een van de mannen overleden was heeft Wim Meulenveld met nog iemand, hem met paard en langwagen zittend op de kist (je moest toch ergens zitten) en zingend naar de begraafplaats gebracht. Ook met de langwagen werden door de fam. Meulenveld, tegen een kleine vergoeding op verzoek, de arbeiders naar en van het station gebracht en gehaald. Vrouwen die in het kamp gewerkt hebben zijn o.a. Jantje Eggink, Grada Brandenburg, Willemientje Marsman uit Broek en Mevr. Arends die in de keuken werkte. Bertus Klein Brinke was er kantinebeheerder.

De Hr. Dooyeweerd is nadat hij bevrijd was nog terug geweest als beheerder maar toen er een groep Molukkers in het kamp zaten en achter zijn rug om hem bekonden is hij weggegaan. Het kamp heeft

ook nog even na de oorlog diens gedaan voor vluchtelingen opvang. Een paar maal is het gebeurd dat deze mensen zo'n honger hadden dat zij mangels (bieten) uit de kuil haalden bij boerderij 'De Pierik' en deze daar schilden en opaten. Ook zijn er in het kamp nog burger gezinnen geweest. Het kamp en de boerderij hadden toen al telefoon. Al heel snel daarna is het kamp afgebroken.

Het verhaal van kamp 'De Pierik' is hiermee niet compleet, mocht u er iets aan toe kunnen voegen dan hoor ik het gaarne.

Aanbevelen kan ik u ook een artikel hierover van Wim Bluemers in 'Onder de Kroezeboom' nr. 4 van 1999. Dit is ook te vinden op internet onder: www.oldreurle.nl Dank aan de fam. Meulenveld die toen op boerderij 'De Pierik' woonden.

Een volgende keer wil ik verhalen over hoe het op werkkamp 'De Zomp' verder ging.

Historische Vereniging Old Reurle :

opgericht 15 februari 1984

Voorzitter :	D. Chr. Weenk, Kerkplein 10, 7261 AZ Ruurlo Telefoon: 0573-453774 e-mail: decewe@concepts.nl
Secretaris :	L.W. Besselink, Noorderweme 6, 7261 PX Ruurlo Telefoon: 0573-452376 e-mail: leobesselink@concepts.nl
Penningmeester:	J.H. Holtslag, Stationsstraat 10c, 7261 AD Ruurlo Telefoon: 0573-453904 e-mail: jh.holtslag@concepts.nl
Bankrekening:	Rabo Achterhoek-Noord, Ruurlo, Rekeningnummer 3567.22.996 t.n.v. Historische Vereniging Old Reurle
Tweede voorzitter:	A.J. Kettelerij, Borculoseweg 62, 7261 BL Ruurlo Telefoon: 0573-452204 e-mail: kettelerijruurlo@hetnet.nl
Bestuursleden :	Mw. J. Schepers-Abbink, Stationsstraat 10 , 7261 AD Ruurlo Telefoon: 0573-452409 e-mail: a.schepers@concepts.nl Mw. I. Hummelink-Klein Brinke, Strikkersteeg 11, 7261 RW Ruurlo Telefoon: 0573-453531 e-mail: b.hummelink@telfort.nl J.W. Scholten, Haarskamp 64, 7261 ZD Ruurlo Telefoon : 0573-254931 e-mail: janwillem.scholten@concepts.nl
Organisatie jaarprogramma:	Mw. J. Schepers-Abbink., Mw. I. Hummelink-Klein Brinke
Cultuur-historie Berkelland :	J.W. Scholten
Archeologische Werkgroep Coördinator:	J.W. Bredewout, 't Rikkelder 38, 7261 BE Ruurlo Telefoon: 0573-450224 e-mail: j.w.bredewout@concepts.nl
Landbouwwerktuigen Coördinator:	D.H. Klein Brinke, Kooiersdijk 2, 7261 RB Ruurlo Telefoon: 0573-452048 email: lireko@hetnet.nl
Redactie 'Onder d'n Kroeze- boom':	A.E. Banda, Dekkersweg 2, 7261 MC Ruurlo Telefoon: 0573-452212 e-mail: lou_banda@wanadoo.nl Mw. W. Braakhekke, Hengelseweg 8, 7261 LV Ruurlo Telefoon: 0573-453496 e-mail: w.braakhekke@gawab.com G.J. Glijnis, Willem Alexanderlaan 62, 7261 WJ Ruurlo Telefoon: 0573-453435 e-mail: gj.glijnis@concepts.nl
Verspreiding Kroezeboom:	mw. J. Schepers-Abbink
Internetsite:	www.oldreurle.nl
Contributie per seizoen:	€ 14,00 persoonlijk lid, € 21,00 voor echtparen. Bij toezending per post € 6,00 extra voor portokosten. Kamer van Koophandel te Arnhem, inschrijfnummer 40103401 Het kwartaalblad Onder d'n Kroezeboom is ingeschreven onder nummer ISSN 0929-919X